

Konrad Grabiński
Katedra Rachunkowości Finansowej

Zmiana wyceny składników bilansowych na przykładzie MSR 41 „Rolnictwo”

1. Wprowadzenie

Głównym celem Rady Międzynarodowych Standardów Rachunkowości (International Accounting Standard Board – IASB) jest opracowanie wysokiej jakości standardów sprawozdawczości finansowej. Są to regulacje tzw. ogólnego przeznaczenia, co oznacza, że mają być stosowane przez wszystkie jednostki sprawozdawcze. W domyśle oznacza to wszystkie duże jednostki, a w szczególności te, których akcje i obligacje są przedmiotem obrotu na rynku kapitałowym, takie jak spółki kapitałowe, banki i ubezpieczyciele.

W przypadku niektórych specyficznych jednostek zastosowanie wszystkich opracowanych standardów nie jest zasadne i konieczne. Dotyczy to m.in. małych jednostek, dla których IASB przygotowuje osobny zestaw regulacji. Również specyfika jednostek prowadzących działalność rolniczą powoduje konieczność odrębnych regulacji – co zostało dokonane w standardzie MSR 41 „Rolnictwo”.

W 1994 r. ówczesny Międzynarodowy Komitet Standardów Rachunkowości (IASC) podjął decyzję o opracowaniu międzynarodowego standardu rachunkowości dotyczącego działalności rolniczej. W tym celu powołany został Komitet Sterujący (Steering Committee), który zaprezentował projekt założeń standardu (*Draft Statement of Principles*), na który wkrótce otrzymano odpowiedź zainteresowanych stron w formie 42 komentarzy. Na ich podstawie został przygotowany projekt standardu opublikowany w lipcu 1999 r., na który z kolei uzyskano odzew w postaci 62 opinii – listów komentujących z różnych organizacji międzynaro-

dowych (użytkowników sprawozdań finansowych, audytorów itp.) z 28 krajów [*International Financial...*, 2009, s. 2368]. Ostatecznie MSR 41 został przyjęty w grudniu 2000 r., a opublikowany w lutym 2001 r.

Mimo że zapisy MSR 41 obowiązują już od dłuższego czasu, tj. od 1 stycznia 2003 r., jego stosowanie budzi istotne kontrowersje. Wynika to przede wszystkim ze specyfiki działalności rolniczej w różnych krajach świata oraz trudności pomiaru wartości w wartości godziwej aktywów biologicznych, zwłaszcza w odniesieniu do aktywów odznaczających się długim okresem wzrostu lub aktywów biologicznych, które same w sobie nie przekształcają się w produkty rolnicze, lecz jedynie są nośnikami produktów rolniczych, jak np. winne latorośle, których plonem są winogrona, lub też drzewa owocowe w sadzie.

MSR 41 jest standardem, w którym w sposób bardzo zdecydowany zostało zaakcentowane odejście od wyceny według kosztu historycznego w kierunku wyceny w wartości godziwej. W poprzednich regulacjach w odniesieniu do działalności rolniczej stosowana była zazwyczaj wycena w koszcie historycznym, który jest rozumiany jako wartość równa zapłaconej za dany składnik aktywów kwocie pieniężnej lub wartości godziwej zapłaty niepieniężnej dokonanej w celu ich nabycia. Natomiast MSR 41 wprowadza wycenę w wartości godziwej rozumianej jako kwota, za jaką na warunkach rynkowych składnik aktywów mógłby zostać wymieniony, a zobowiązanie uregulowane pomiędzy zainteresowanymi i dobrze poinformowanymi stronami transakcji.

W przypadku aktywów biologicznych o krótkim okresie dojrzewania – do jednego roku – wycena nie jest już tak kontrowersyjna, jeśli chodzi o jej efekty i realizację przychodów. Fakt, że kraje o najbardziej rozwiniętym przemyśle drzewnym, takie jak Kanada, Brazylia czy USA, wkrótce będą wdrażać w swojej sprawozdawczości finansowej MSR 41, podkreśla tylko wagę kontrowersji. Kolejnym elementem zwiększającym znaczenie regulacji jest rosnące znaczenie energii ekologicznej pozyskiwanej z biomasy, która jest traktowana jako aktywa biologiczne.

2. Działalność rolnicza i jej wycena według MSR 41

Standard MSR 41 „Rolnictwo” określa działalność rolniczą jako taką, która „polega na zarządzaniu przez jednostkę gospodarczą biologiczną przemianą przeznaczonych na sprzedaż zwierząt hodowlanych bądź roślin uprawnych (określane jako aktywa biologiczne) w produkty rolnicze lub inne aktywa biologiczne”. Do działalności rolniczej zalicza się m.in. następujące czynności: „hodowlę i chów inwentarza żywego, leśnictwo, uprawę roślin jednorocznych i wieloletnich, ogrodnictwo i plantację roślin uprawnych, uprawę roślin ozdobnych i gospodarowanie

na zamkniętych terenach wodnych (hodowla ryb)” [MSR 41 § 6]. Aby czynności mogły zaliczać się do działalności rolniczej, muszą spełniać następujące warunki:

- w ramach rutynowego zarządzania musi być dokonywany pomiar zmiany ilościowej i jakościowej aktywów biologicznych;

- zmiana stanowiąca przedmiot pomiaru musi być zarządzana przez jednostkę (tzw. zarządzanie zmianą) poprzez świadome tworzenie warunków niezbędnych do wzrostu aktywów biologicznych (nawadnianie, użyźnianie gleby, regulacja dostępu światła, karmienie zwierząt itp.).

- aktywa biologiczne muszą się charakteryzować tzw. zdolnością do zmiany.

Ze względu na drugie kryterium – zarządzanie zmianą – niektóre czynności nie są zaliczane do działalności rolniczej – na przykład połowy oceaniczne czy wycinka lasów. Za działalność rolniczą nie uznaje się również wykorzystywania aktywów biologicznych do szeroko pojętej rekreacji, czyli np. parków zoologicznych. Natomiast do działalności rolniczej można zaliczyć m.in.: hodowlę drobiu, prowadzenie stadniny koni, chów owiec i rogacizny, hodowlę ryb (ale nie oceanicznych), leśnictwo, sadownictwo, uprawę winnic, kwiatów, zbóż, warzyw, czy też przemysłową wycinkę lasu, pod warunkiem że wiąże się z nią plan zarządzania, oszacowanie oddziaływania na środowisko, strategia zrównoważonego pozyskiwania kłód drzewnych oraz plan zakładania nowych plantacji leśnych [A *Practical Guide*... 2009]. Zmiana aktywów biologicznych może się przejawiać przez:

- wzrost (jakościowy, np. masy) i rozmnażanie (ilościowy) lub negatywnie poprzez degenerację (ilościowo i jakościowo);

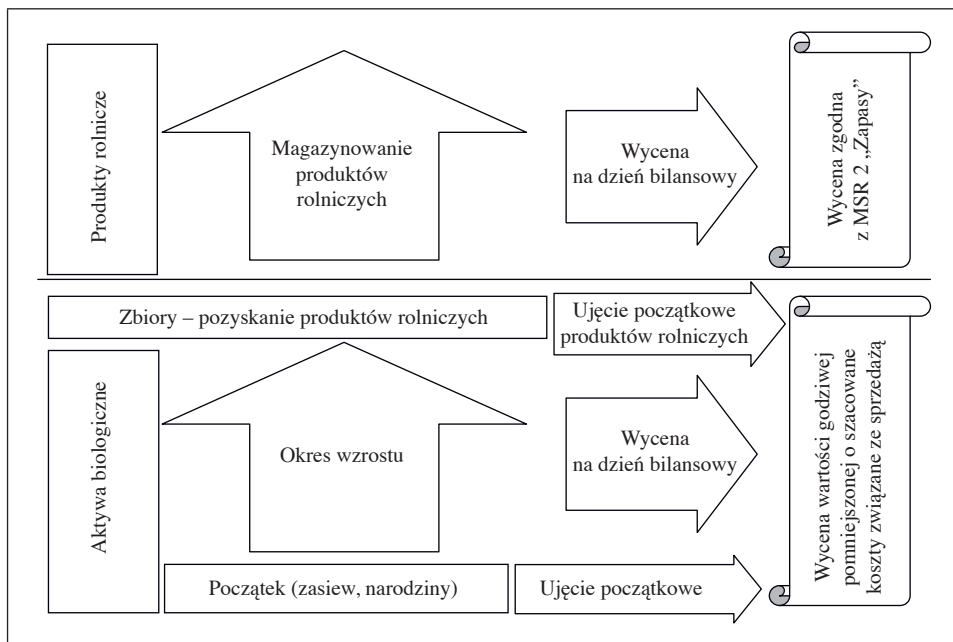
- przetworzenie aktywów biologicznych na produkty rolnicze.

Celem MSR 41 jest określenie sposobu ujęcia księgowego oraz ujawnienia i prezentacji w sprawozdaniu finansowym informacji dotyczącej działalności rolniczej, która w szczególności dotyczy aktywów biologicznych, produktów rolniczych wycenianych w momencie zbioru lub pozyskania oraz dotacji rządowych.

Składnik aktywów biologicznych jest definiowany jako zwierzę znajdujące się w hodowli lub w chowie lub też jako roślina uprawna. Zwierzęta lub rośliny uprawne są agregowane w większe zbiorowości określane mianem grup aktywów biologicznych. Z kolei produkt rolniczy jest definiowany jako produkt zebrany lub pozyskany z aktywów biologicznych należących do jednostki. Poprzez zebranie lub pozyskanie rozumie się moment oddzielenia (przekształcenia) produktu od aktywów biologicznych lub też moment zakończenia procesów życiowych aktywów biologicznych.

W sprawozdawczości finansowej wycena aktywów oraz zobowiązań zasadniczo dokonywana jest na moment ujęcia oraz na dzień bilansowy, co w odniesieniu do aktywów biologicznych i produktów rolniczych omawiany standard ujmuje następująco:

- wycena na moment ujęcia – początkowa wycena aktywów biologicznych, wycena produktów rolniczych dokonywana w momencie zbioru lub pozyskania danego aktywów biologicznego;
- wycena na dzień bilansowy jest determinowana przez okres wzrostu aktywów biologicznych, pomniejszenie wartości (degeneracja).

Rys. 1. Wycena aktywów biologicznych oraz produktów rolniczych

Źródło: opracowanie własne na podstawie MSR 41.

MSR 41 w odniesieniu do aktywów biologicznych zasadniczo narzuca wycenę w wartości godziwej pomniejszonej o szacunkowe koszty związane ze sprzedażą na moment ujęcia oraz na dzień bilansowy. Natomiast w odniesieniu do produktów rolniczych również stosowana jest wartość godziwa pomniejszona o szacunkowe koszty związane ze sprzedażą, z tym że liczone na moment zbioru lub pozyskania produktu (zob. rys. 1). Wartość ta jest później przyjmowana jako koszt wytworzenia produktu według MSR 2 „Zapasy”.

Zapisy MSR 41 nie dotyczą natomiast dalszego procesu przetwarzania produktów rolniczych w bardziej zaawansowane produkty (tutaj zastosowanie znajduje MSR 2 „Zapasy”). W tym celu zostały przedstawione przykłady aktywów biologicznych i produktów rolnych, które są objęte standardem 41, oraz bardziej zaawansowanych produktów, które nie są nim objęte (zob. tabela 1). Warto w tym

miejszu zaznaczyć, że podmioty gospodarcze zawierają długoterminowe umowy sprzedaży produktów rolniczych, w których jest ustalona cena umowna inna od ceny rynkowej danego okresu. Cena taka nie stanowi podstawy wyceny według MSR 41, która nadal jest oparta na aktualnych cenach rynkowych. Jeśli umowa taka rodzi skutki ekonomiczne, np. w postaci zobowiązań (wypływ z jednostki korzyści ekonomicznych w przyszłości), w odniesieniu do takich umów powinno się stosować zapisy MSR 37 „Rezerwy, zobowiązania warunkowe i aktywa warunkowe”.

Tabela 1. Przykłady aktywów biologicznych, produktów rolnych oraz produktów – wyniku procesu przetwarzania według MSR 41 „Rolnictwo”

Aktywa biologiczne	Produkt rolny	Produkt jako wynik procesu przetwarzania aktywów po zbiorach lub pozyskaniu
Produkt rolny	wełna	przędza, tkanina
Drzewa leśne	kłody drzewne	drewno
Rośliny jednoroczne	bawełna	nici, tkaniny ubraniowe
Rośliny jednoroczne	zebrana trzcina cukrowa	cukier
Bydło mleczne	mleko	ser
Trzoda chlewna	tusza	wędliny
Krzewy	liście	herbata, suszony tytoń
Winna latorośl	winogrona	wino
Drzewa owocowe	zebrane owoce	przetworzone owoce

Źródło: MSR 41 § 4.

Wycena aktywów biologicznych w ich obecnym stanie przetworzenia może nastręczać pewne trudności, co ma miejsce w przypadku aktywów biologicznych o długim okresie wzrostu, jak na przykład plantacji drzew. W celu ustalenia wartości godziwej można wtedy zastosować wartość bieżącą oczekiwanych wpływów środków pieniężnych netto zdyskontowanych o aktualnie obowiązującą rynkową stopę dyskontową przed opodatkowaniem.

Istotnym założeniem MSR 41 jest to, że wycena aktywów biologicznych w wartości godziwej jest możliwa. Może ono zostać jednak podważone ze względu na brak wiarygodności wyceny, co jest możliwe tylko w momencie początkowego ujęcia aktywów biologicznych. W takich sytuacjach standard dopuszcza wycenę w cenie nabycia lub po koszcie wytworzenia pomniejszonych o dotychczasowe odpisy umorzeniowe i utratę wartości. Metoda ta może być stosowana aż do momentu, kiedy wycena w wartości godziwej stanie się wiarygodna. W MSR 41 zostało zatem zaznaczone odejście od zasady kosztu historycznego na rzecz wartości godziwej.

Warto zaznaczyć, że z perspektywy wyceny aktywa biologiczne zostały w standardzie wyraźnie oddzielone od gruntów, z którymi są związane (zwłaszcza w przypadku roślin). Zgodnie z MSR 41 w odniesieniu do gruntów należy stosować odpowiednio zapisy:

- MSR 16 „Rzeczowe aktywa trwałe” – wycena albo w cenie nabycia pomniejszonej o utratę wartości, albo w wartości przeszacowanej;
- MSR 40 „Nieruchomości inwestycyjne” – wycena albo w cenie nabycia pomniejszonej o utratę wartości, albo w wartości godziwej.

Podejście takie budzi duże kontrowersje, gdyż czasami trudno oddzielić wartość gruntu, na którym są uprawiane w ramach działalności rolniczej aktywa biologiczne o długim okresie wzrostu, od wartości samych aktywów biologicznych.

Skutki wyceny aktywów biologicznych oraz produktów rolniczych w wartości godziwej pomniejszonej o szacunkowe koszty związane ze sprzedażą powinny być odnoszone bezpośrednio na wynik finansowy okresu zgodnie z zasadą memoriału. Jest to obecnie najbardziej kontrowersyjny zapis MSR 41.

Przykładowo załóżmy, że na 31 grudnia 2010 r. jednostka prowadząca działalność rolniczą zarządza posiadany przez siebie kompleksem leśnym składającym się z 5-letniej plantacji drzew sosnowych, których okres wzrostu wynosi w sumie 20 lat. Aktualne na ten dzień ceny rynkowe kształtują się na poziomie około 270 zł za metr sześcienny sosnowej kłody drzewnej. Koszt pozyskania jednego metra sześciennego sosnowej kłody drzewnej wraz z szacunkowymi kosztami związanymi ze sprzedażą są szacowane na około 20 zł. Oczekuje się, że z posiadanego obszaru za 15 lat będzie można zebrać około 20 000 metrów sześciennych sosnowych kłód drzewnych. Stopa dyskontowa została ustalona na poziomie 12,5% na podstawie średniego ważonego kosztu kapitału jednostki oraz innych rodzajów ryzyka związanego z rynkiem kłód sosnowych. Ze względu na fakt, że ceny aktywów biologicznych w ich obecnym stanie nie są dostępne, zgodnie z MSR 41 § 20 jednostka do wyceny stosuje wartość bieżącą oczekiwanych wpływów środków pieniężnych netto zdyskontowanych o aktualnie obowiązującą rynkową stopę dyskontową przed opodatkowaniem.

31 grudnia 2010 r.

Wycena aktywów biologicznych – sosnowego kompleksu leśnego:

$$\frac{\left(270 \frac{\text{zł}^3}{\text{m}} - 20 \frac{\text{zł}}{\text{m}^3}\right) \cdot 20\,000 \text{ m}^3}{(1+12,50\%)^{15}} = 854\,441,20 \text{ zł}$$

W roku 2011 cena metra sześciennego sosnowych kłód drzewnych wzrosła do 290 zł, natomiast stopa dyskontowa została ustalona na poziomie 12%. Do pozyskania produktu rolnego pozostało 14 lat. Pozostałe założenia bez zmian.

31 grudnia 2011 r.

Wycena aktywów biologicznych – sosnowego kompleksu leśnego:

$$\frac{\left(290 \frac{\text{zł}^3}{\text{m}} - 20 \frac{\text{zł}}{\text{m}^3}\right) \cdot 20\,000 \text{ m}^3}{(1 + 12,00\%)^{14}} = 1\,104\,946,99 \text{ zł}$$

Ujęcie skutków wyceny w rachunku zysków i strat w roku 2011:

$$\text{Zysk} = 250\,505,80 \text{ zł} (= 1\,104\,946,99 \text{ zł} - 854\,441,20 \text{ zł}).$$

Jak widać, na skutek wyceny aktywa biologiczne zwiększyły swoją wartość w ciągu jednego roku o prawie 30% na skutek zmian uwarunkowań rynkowych (cena oraz ryzyko odzwierciedlone w stopie dyskonta), co tylko potwierdza, jak duża może być zmienność wyceny według MSR 41 oraz jej wpływ na raportowane przez jednostkę całościowe wyniki finansowe.

3. Wycena w wartości godziwej oraz przyjęte założenia w przemyśle drzewnym

Jednostki zajmujące się przemysłem drzewnym są objęte zakresem MSR 41, w którym drzewostan i jego rozwój traktuje się jako aktywa biologiczne. PricewaterhouseCoopers przeprowadził badania opublikowane w 2009 r. na podstawie sprawozdań finansowych za rok 2007 lub późniejszy. Do badania zostało wybranych 19 spółek przemysłu drzewnego: 8 z regionu skandynawskiego, 3 z pozostałej części Europy, 4 spółki z Afryki Południowej oraz 4 z Australii [*Forest, Paper...* 2009]. Badania skupiły się na wyborze metody oraz przyjętych założeniach wyceny. Na podstawie przeprowadzonych badań stwierdzono, że w zakresie wyceny:

- zdecydowana większość spółek (18 na 19) zastosowała metodę wartości bieżącej oczekiwanych wpływów środków pieniężnych netto zdyskontowanych o aktualnie obowiązującą rynkową stopę dyskontową przed opodatkowaniem. Głównym powodem wskazywanym dla tej metody wyceny jest brak aktywnych rynków na tak dużą ilość lasu, stąd istniejących cen rynkowych nie można było uznać za wiarygodne;

- w czterech przypadkach spółki z Afryki Południowej i Australii zastosowały wycenę opartą na cenie rynkowej dla wybranych grup drzewostanu, zazwyczaj o okresie wzrostu od 5 do 20 lat;

- w siedmiu przypadkach została zastosowana wycena oparta na koszcie historycznym. Wycena ta została zazwyczaj odniesiona do nowo zasadzonych plantacji leśnych, których parametry jakościowe były trudne do określenia (m.in. szybkość

wzrostu, ceny rynkowe). Jedna spółka posiadająca lasy tropikalne stwierdziła nawet, że koszt historyczny jest jedyną możliwą do zastosowania opcją.

Drugim obszarem objętym badaniem były założenia przyjęte przy wycenie z zastosowaniem metody zdyskontowanych przepływów pieniężnych, a w szczególności: plany zbiorów, ceny kłód drzewnych, koszty związane z leśnictwem, stopa wzrostu drzew leśnych oraz stopa dyskontowa. Jednostki stosują różne podejścia do formułowania założeń, co uzależnione jest od rejonu geograficznego, różnego okresu wzrostu plantacji, różnych gatunków drzew oraz odniesienia do ceny na rynku kłód drzewnych. Ponadto stwierdzono, że spółki skandynawskie zastosowały najniższą stopę dyskontową na poziomie 7,5%, podczas gdy stopa dyskontowa przyjęta w pozostałych spółkach oscylowała w granicach 12–17,5%. Stopa dyskontowa przyjmowana była albo na podstawie średniego ważonego kosztu kapitału jednostki (WACC), albo była zróżnicowana w zależności od rodzaju plantacji. Większość jednostek stosowała stopę przed opodatkowaniem w odniesieniu do przepływów pieniężnych również przed opodatkowaniem. Nieliczne spółki zastosowały stopę dyskontową po opodatkowaniu, w odniesieniu do przepływów pieniężnych, co do których możemy tylko przypuszczać, że były po opodatkowaniu.

Okazało się, że ostatnie założenie jest najbardziej istotne, ponieważ część jednostek jako podstawę wyceny stosuje aktualne ceny rynkowe, a pozostała część tzw. skorygowane ceny rynkowe, co jest praktyką przede wszystkim spółek skandynawskich. Związane jest to przede wszystkim z długim okresem wzrostu drzew w północnych częściach Europy w porównaniu z krótszymi okresami wzrostu w lasach położonych bardziej na południe.

Z przeprowadzonego badania wynika, że aktywny (płynny) i przejrzysty rynek kłód drzewnych jest raczej wyjątkiem niż regułą, stąd popularność, czy raczej konieczność oparcia wyceny na bieżących oczekiwanych wpływach środków pieniężnych netto.

4. Wcześniejsze rozpoznanie przychodów według MSR 41 na tle innych rozwiązań

Obiektem największych kontrowersji MSR 41 jest wcześniejsze rozpoznanie przychodów, które następuje równoległe z wyceną w wartości godziwej aktywów biologicznych. Dotychczasowe rozwiązania z zakresu rachunkowości działalności rolniczej opierały się raczej na koszcie historycznym (zazwyczaj koszcie wytworzenia) i pozwalały na rozpoznanie przychodów w momencie pozyskania produktu rolniczego lub nawet dopiero w momencie jego sprzedaży.

Przed opracowaniem i wprowadzeniem w życie MSR 41 (lata 2001–2003) na świecie funkcjonowało przynajmniej kilka istotnych regulacji rachunkowości przeznaczonych dla działalności rolniczej, m.in.:

– regulacje francuskie przeznaczone dla sektora rolniczego: Plan comptable général agricole (PCGA) oraz opracowane na tej podstawie regulacje rachunkowości we francuskojęzycznych państwach afrykańskich, dotyczące państw Afryki Centralnej OHADA (l'Organisation pour Harmonisation en Afrique du Droit des Affaires) oraz SYSCOA (Système Comptable Ouest Africain) – dotyczące państw Afryki Zachodniej;

– regulacje Komisji Europejskiej wprowadzone w 1965 r. – Farm Accountancy Data Network (FADN), utworzone ze względu na wspólną politykę rolną Unii Europejskiej [Argilés i Sloaf 2001, s. 365 i 366];

– regulacje australijskie – standard AASB 1037 z 1998 r. „Self-generating and Renergerating Assets” (SGARA).

Tabela 2. Różnice w regulacjach rachunkowości działalności rolniczej

Pozycja	MSR 41	Regulacje francuskie (PCG)	Regulacje Komisji Europejskiej (FADN)	Regulacje australijskie (AASB 1037)
Metody wyceny aktywów biologicznych	wartość godziwa pomniejszona o szacunkowe koszty związane ze sprzedażą	koszt historyczny (koszt wytworzenia)	koszt historyczny (koszt wytworzenia)	wartość rynkowa netto
Skutki wyceny w wartości godziwej ujęte w rachunku zysków i strat bieżącego okresu	tak	nie	nie	tak
Wycena zapasu produktów rolniczych po koszcie wytworzenia	nie	tak	tak	nie
Wariant rachunku zysku i strat	dowolny	wariant rodzajowy	wariant rodzajowy	dowolny

Źródło: opracowanie własne na podstawie [Elad 2004, s. 630].

Jedynie standard australijski wprowadzał wycenę aktywów biologicznych i produktów rolniczych w wartości zbliżonej do wartości godziwej, tzw. wartości rynkowej netto (*net market value*). Regulacje FADN wprowadziły bardzo nowa-

torskie, jak na swoje czasy, podejście polegające na rozpoznaniu przychodu w momencie pozyskania produktów rolniczych, a nie – jak to było wcześniej przyjęte – w momencie ich sprzedaży. Pod tym względem MSR 41 prezentuje podobne podejście. Należy zaznaczyć, że regulacje Komisji Europejskiej (FADN) są już obecnie regulacjami historycznymi i zostały zastąpione przez MSR 41, a regulacje francuskie zostały również istotnie ograniczone, jeśli chodzi o zakres stosowania.

W momencie opracowania standardu Rada Międzynarodowych Standardów Rachunkowości zapoznała się z wieloma krytycznymi uwagami na temat projektu. Według opinii Instytutu Dypłomowanych Księgowych Anglii i Walii (Institute of Chartered Accountants in England and Wales) rolnictwo nie jest odpowiednim modelem biznesu do tego, aby przychody były rozpoznawane wcześniej, niż nastąpi ich rzeczywista realizacja przez sprzedaż produktów rolniczych. W tym przypadku bardziej odpowiednie byłoby zastosowanie kosztu historycznego [Elad 2004, s. 623]. Podobne stanowisko reprezentują przedstawiciele sektora bankowego, według których informacja ich klientów (gospodarstw rolniczych) oparta na wartości godziwej niewiele wnosi do działalności bankowej, a z drugiej strony powoduje dodatkowe koszty w prowadzeniu ewidencji po stronie klientów banku. Dodatkowo może to grozić tym, że wyliczony w ten sposób przychód zostanie uznany przez prawo podatkowe za podstawę opodatkowania (lub też odpowiednio zwiększy dochód do opodatkowania). W przypadku rozwijających się krajów działanie takie można uznać za obronę przed polityką dużych międzynarodowych korporacji, prowadzących rabunkową gospodarkę rolniczą. Z tego względu pod koniec lat 90. XX w. Bank Światowy zalecił stosowanie MSR 41 w rozwijających się krajach przez korporacje międzynarodowe jako jeden z warunków uzyskania pomocy.

W końcu został podniesiony argument, że jednostki prowadzące działalność rolniczą rozpoznają przychód na wiele lat (w przypadku plantacji leśnych) przed jego realizacją. Powoduje to zagrożenie, że ujawniony w ten sposób zysk zostanie skonsumowany i przeznaczony na wypłatę dywidend. W skrajnych przypadkach może dochodzić do sytuacji, jak zauważono w stanowisku Ernst&Young, że jednostka prowadząca działalność rolniczą może w danym roku nie sprzedać ani jednego produktu, lecz wciąż wykazywać wysokie zyski [Elad 2004, s. 626]. Podobnie, według stanowiska Deloitte&Touche, nie jest zasadne ujmowanie w rachunku zysków i strat efektów wyceny w wartości godziwej aktywów biologicznych w sytuacji, kiedy wycena nie jest wiarygodna oraz produkty rolnicze z tych aktywów biologicznych nie zostały jeszcze pozyskane [*Comment Letters* 2000]. Efekty wyceny w wartości godziwej powinny być ujmowane w sprawozdaniu z całkowitych dochodów poniżej pozycji „zysk netto” w części dotyczącej innych całkowitych dochodów.

Należy także stwierdzić, że natychmiastowe ujmowanie skutków wyceny wartości godziwej aktywów biologicznych i produktów rolniczych w rachunku zysków i strat nie jest zgodne z „Czwartą dyrektywą Unii Europejskiej”, w szczególności z:

– art. 31.1 – zgodnie z którym „Państwa członkowskie zapewnią, by do wyceny pozycji rocznych sprawozdań finansowych stosowane były następujące zasady ogólne:

[...]

c) należy w każdym przypadku dokonywać wyceny w zgodzie z zasadą ostrożności; oznacza to szczególnie, że:

aa) można uwzględniać jedynie zyski zrealizowane do dnia bilansowego”

– art. 33 – zgodnie z którym „[...] kwotę różnicy między wyceną według zastosowanej metody a wyceną zgodną z zasadą ogólną, określoną w artykule 32 (tj. cena nabycia lub koszt wytworzenia), odnosi się na stronę pasywów do pozycji «Kapitał rezerwowy z aktualizacji wyceny»”.

Wdrożenie zapisów MSR 41, zwłaszcza tych dotyczących odnoszenia skutków wyceny na wyniki finansowe, prowadzi w nich do gwałtownego wzrostu zysku netto w pierwszym roku jego stosowania. Zostało to zaobserwowane w Nowej Zelandii, gdzie w 2007 r. wprowadzono nowozelandzką wersję MSR 41, tzw. NZ MSR 41 [Scott 2005, s. 39–40], pod względem wyceny identyczną z MSR 41. W największej firmie zajmującej się działalnością rolniczą w tym kraju, tj. Landcorp Farming Limited, rok obrachunkowy kończy się 31 czerwca. W pierwszym sprawozdaniu finansowym sporządzonym według nowego standardu NZ MSR 41 za pierwsze 6 miesięcy, tj. liczonym od 1 lipca 2007 do 31 grudnia 2007 r., ujawniono zysk netto w wysokości 44,5 mln dolarów liczonych za ten okres. W poprzednim sprawozdaniu za analogiczny okres, tj. liczony od 1 lipca 2006 do 31 grudnia 2006 r., sporządzonym według poprzednich regulacji ujawniono stratę w wysokości 4,7 mln dolarów. Różnica wynikała przede wszystkim z przejścia w wycenie na wartość godziwą i z tego tytułu dokonano aktualizacji wartości inwentarza żywego w kwocie 34,2 mln dolarów [Perry 2008, s. 32]. Sytuacja w tej jednostce była absurdalna – w bieżącym okresie zanotowano rekordowe zyski, mimo że w rzeczywistości sytuacja jednostki była najtrudniejsza od wielu lat. Dodatkowo dział księgowości w firmie większość swojego czasu poświęcił na dokonywanie wyceny aktywów biologicznych w wartości godziwej, a doradztwo i audyt z tym związane kosztowały jednostkę dodatkowe 0,5 mln dolarów. Jak wskazuje ten przykład, bezpośrednie oddziaływanie wyceny w wartości godziwej na rachunek zysków i strat ma negatywny wpływ na zasadę wiernego obrazu sprawozdania finansowego jednostki oraz zwiększa zmienność raportowanych przez jednostkę zysków [Waine 2009, s. 55]. Ponadto w rachunku zysków i strat pojawiają się niezrealizowane zyski, co podważa wiarygodność całego sprawozdania finansowego.

Zastosowanie MSR 41 powoduje również problemy podczas badania sprawozdania finansowego przez biegłego rewidenta. Przykładowo, jak przedstawia zarząd jednostki SIPEF SA, która zajmuje się działalnością rolniczą w rejonach tropikalnych (głównie palmy oliwne), po zastosowaniu po raz pierwszy MSR 41 biegły rewident z jednej z firm z „wielkiej czwórki” zwrócił uwagę w swoim raporcie na wysoką niepewność związaną z wyceną aktywów biologicznych w wartości godziwej wynikającą ze zmienności cen panującej na rynkach produktów rolniczych oraz płynnością samych rynków, co podważa wiarygodność danych przedstawianych w sprawozdaniu finansowym [George 2007, s. 81]. Sama firma stwierdziła zaś, że informacja sporządzona zgodnie z MSR 41 nie wnosi niczego wartościowego do sprawozdania finansowego, lecz jedynie zaciemnia obraz jednostki. Z tego względu spółka ta w sprawozdaniu w sposób wyraźny oddziela informację związaną z wyceną aktywów biologicznych od pozostałych informacji, aby samo sprawozdanie finansowe nie straciło na użyteczności.

5. Podsumowanie

Jak do tej pory MSR 41 stanowi przykład regulacji, która w swoim założeniu stanowi najbardziej skrajną manifestację odejścia od kosztu historycznego na rzecz wartości godziwej. Zasadniczo wycena w koszcie historycznym jest mocniej zakorzeniona i łatwiejsza do zastosowania w jednostkach zajmujących się działalnością rolniczą, zwłaszcza w mniejszych z nich. Wycena w koszcie historycznym reprezentuje bardziej konserwatywne podejście do rachunkowości i prowadzi do ujawniania zysków dopiero w momencie ich realizacji. Mimo wielu zalet wycena w koszcie historycznym nie zawsze jest łatwa do zastosowania i nie za każdym razem prowadzi do oczekiwanych rezultatów w postaci wiarygodnej wyceny. Przykładowo narodziny nowych zwierząt trudno jest ujmować według kosztu historycznego, natomiast łatwiej w takim przypadku zastosować wycenę opartą na wartości godziwej.

Mimo wskazanych zalet wyceny w koszcie historycznym Rada Międzynarodowych Standardów Rachunkowości zdecydowała się na zastosowanie wyceny opartej na wartości godziwej oraz ujmowania skutków wyceny w wyniku finansowym. Według Rady informacja sporządzona w ten sposób jest bardziej użyteczna dla użytkowników sprawozdań finansowych. Opinia taka nie jest podzielana przez zainteresowane strony, wskazujące, że przygotowana w ten sposób informacja nie jest dostatecznie wiarygodna, a od strony księgowej ponoszone koszty ewidencji i wyceny nie są uzasadnione przez oczekiwane korzyści w postaci wysokiej jakości informacji sprawozdawczej [Perry 2007, s. 7–10].

Rada Międzynarodowych Standardów Rachunkowości powinna w przyszłości skupić się na kwestii, czy w przypadku aktywów biologicznych o długim okresie wzrostu skutki wyceny powinny być ujmowane bezpośrednio w rachunku zysków i strat, oraz na innych dodatkowych zagadnieniach, jak na przykład produkcji biomasy oraz rozpoznawaniu korzyści dla środowiska. Ponadto należy się zastanowić, czy plantacje leśne nie mają dodatkowej wartości z perspektywy odchodzenia od gospodarki opartej na węglu.

Literatura

- Argilés J.M., Slof E.J. [2001], *New Opportunities for Farm Accounting*, „The European Accounting Review”, nr 2 (10).
- Comment Letters [2000] IASB, http://www.pwc.com/en_GX/gx/ifrs-reporting/pdf/A_practical_guide_to_accounting_for_agricultural_assets.pdf (dostęp: 29.11.2011).
- Elad Ch. [2004], *Fair Value Accounting in the Agricultural Sector: Some Implications for International Accounting Harmonization*, „European Accounting Review”, vol. 13, nr 4.
- Forest, Paper & Packaging, *Forest Industry: Application review of IAS 41, Agriculture: the Fair Value of Standing Timber I* [2009], PricewaterhouseCoopers, http://www.pwc.com/en_GX/gx/forest-paper-packaging/pdf/0900223-fpp-brochure.pdf (dostęp: 24.11.2011).
- George M.S.C. [2007], *Why Fair Value Needs Felling*, „Accountancy Magazine”, May.
- International Financial Reporting Standards. Official pronouncements as issued at 1 January 2009* [2009], International Accounting Standard Board, London.
- Perry R. [2007], *Questions Persist over New Standard for Agriculture*, „Chartered Accountants Journal”, April.
- Perry R. [2008], *NZ IAS 41: the Solution is Refinement, not Abandonment*, „Chartered Accountants Journal”, May.
- A Practical Guide to Accounting for Agriculture Assets* [2009], PricewaterhouseCoopers' IFRS and corporate governance publications and tools 2009, November 2009.
- Scott J. [2005], *Joanne Scott Outlines the Impact of NZ IAS 41 Agriculture*, „Chartered Accountants Journal”, February 2005.
- Waine D. [2009], *NZ IAS 41 Neither Fair Nor Value for the Agricultural Sector*, „Chartered Accountants Journal”, May.
- IV dyrektywa Rady z dnia 25 lipca 1978 r. w sprawie rocznych sprawozdań finansowych niektórych rodzajów spółek, wydana na podstawie artykułu 54 ust. 3 pkt g) Traktatu (78/660/EEC), tekst jednolity opracowany według stanu na 1.07.2003 przez redakcję „Rachunkowości”, „Rachunkowość” 2003, nr 7.

A Change of Accounting Valuation — The Example of IAS 41 “Agriculture”

The main aim of the article is to present IAS 41 “Agriculture” as a sign of evolution in IFRS's valuation. From a historical point of view, agricultural activity has been based

on historical cost accounting. The introduction of IAS 41 “Agriculture” can be considered a revolution where valuation is concerned.

The first part of the article outlines the philosophy and detailed regulations of IAS 41. Assumptions of biological asset valuation are then analysed using the example of the timber industry.

The final part of the article presents the most controversial aspects of IAS 41, especially where early income recognition is concerned. Additional practical examples are provided, when the fair value of biological assets and agricultural produce and its impact on the income statement generate negative consequences for an entity’s financial statement.

Keywords: financial reporting, accounting valuation.